

Spis treści

Wykaz skrótów	13
Przedmowa do wydania pierwszego z 1987 roku	19
Przedmowa	21
ROZDZIAŁ I. Rodzina i prawo rodzinne	23
§ 1. Rodzina i powiązania rodzinne	24
I. Rodzina	24
II. Powiązania rodzinne	26
§ 2. Prawo rodzinne	32
I. Najnowsza historia polskiego prawa rodzinnego	32
II. Europejski kontekst polskiego prawa rodzinnego	39
III. Źródła obowiązującego prawa rodzinnego	41
IV. Podstawowe zasady prawa rodzinnego	43
V. Przynależność prawa rodzinnego do prawa cywilnego	44
VI. Literatura i orzecznictwo	45
ROZDZIAŁ II. Ochrona praw rodzinnych	49
§ 3. Prawa rodzinne i ogólna charakterystyka ich ochrony	50
I. Pojęcie praw rodzinnych	50
II. Ogólne uwagi o ochronie praw rodzinnych	52
III. Ochrona międzynarodowa. Europejski Trybunał Praw Człowieka	54
IV. Ochrona konstytucyjna	56
V. Ochrona cywilnoprawna	58
VI. Ochrona karna	60
VII. Ochrona praw dzieci wykonywana przez Rzecznika Praw Dziecka	62
VIII. Ochrona praw rodzinnych wykonywana przez Rzecznika Praw Obywatelskich	63
IX. Ochrona dziecka poczętego	64
X. Ochrona praw rodzinnych wykonywana przez prokuratora	65
XI. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	66
§ 4. Dochodzenie praw stanu cywilnego. Akta stanu cywilnego	69
I. Uwagi ogólne	69
II. Proces o ustalenie i ukształtowanie stanu cywilnego	70
III. Uczestnicy postępowania	71
IV. Terminy	72

V. Zasada prawdy obiektywnej a zasady współzycia społecznego	73
VI. Udział prokuratora	73
VII. Akta stanu cywilnego	74
§ 5. Sąd opiekuńczy	76
I. Uwagi ogólne	76
II. Sąd opiekuńczy	76
§ 6. Sądownictwo rodzinne. Wydziały rodzinne i nieletnich	77
I. Pojęcie sądów rodzinnych	77
II. Sądownictwo rodzinne w Polsce	78
III. Wydziały rodzinne i nieletnich	81
§ 7. Wspieranie rodziny i piecza zastępcza nad dzieckiem	82
I. Ogólna charakterystyka przepisów o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej	82
II. Funkcje i formy wspierania rodziny	84
III. System pieczy zastępczej	87
IV. Formy, funkcje i zadania pieczy zastępczej	92
V. Rodzinna forma sprawowania pieczy zastępczej	93
VI. Instytucjonalna forma pieczy zastępczej	96
VII. Ocena sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej oraz rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka	99
ROZDZIAŁ III. Zawarcie małżeństwa i skutki tego zdarzenia	101
§ 8. Ogólna charakterystyka małżeństwa	103
I. Pojęcie małżeństwa	103
II. Podstawowe zasady prawa rodzinnego odnoszące się do małżeństwa	103
§ 8a. Konkubinaty	105
I. Pojęcie i stosunki osobiste	105
II. Stosunki majątkowe i rozliczenia	109
§ 9. Zawarcie małżeństwa	111
I. Uwagi ogólne	111
II. Zaręczyny	112
III. Przesłanki istnienia małżeństwa	113
IV. Przesłanki istnienia małżeństwa zawieranego w formie cywilnej	115
V. Przesłanki istnienia małżeństwa zawieranego w formie konkordatowej	116
VI. Przesłanki formalno-porządkowe	120
VII. Przeszkody małżeńskie	123
VIII. Wady oświadczenia woli	127
IX. Małżeństwa pozorowane	132
X. Zdolność do czynności prawnych osób wstępujących w związek małżeński	132
§ 10. Wzajemne prawa i obowiązki małżonków; charakterystyka ogólna	133
I. Uwagi ogólne	133
II. Ogólna charakterystyka praw i obowiązków małżeńskich	133
III. Zasada równości małżonków	134
IV. Nazwisko małżonków	135
§ 11. Prawa i obowiązki małżonków; charakterystyka szczegółowa	136
I. Wspólne pożycie i współdziałanie dla dobra rodziny	136
II. Prawa i obowiązki majątkowe niezależne od ustroju majątkowego	138
III. Przyczynianie się do zaspokajania potrzeb rodziny	139

IV. Korzystanie z mieszkania i przedmiotów urządzenia domowego	139
V. Wzajemna reprezentacja małżonków	141
VI. Solidarna odpowiedzialność małżonków	142
§ 12. Separacja małżonków	142
I. Uwagi ogólne	142
II. Separacja faktyczna	144
III. Separacja sądowa	145
ROZDZIAŁ IV. Mażeńskie ustroje majątkowe	149
§ 13. Ogólna charakterystyka majątkowych ustrojów małżeńskich	151
I. Mażeński ustrój majątkowy	151
II. Rodzaje małżeńskich ustrojów majątkowych	152
III. Typy małżeńskich ustrojów majątkowych	154
IV. Wspólność majątkowa	156
V. Rozdzielność majątkowa	159
VI. Zagadnienia intertemporalne	160
§ 14. Majątki małżonków w ustawowym ustroju majątkowym	162
I. Zagadnienia ogólne	162
II. Majątek wspólny	162
III. Majątki osobiste	168
IV. Przesunięcia między majątkiem wspólnym i majątkami osobistymi	177
§ 15. Zarząd majątkiem wspólnym oraz korzystanie ze wspólnego majątku	178
I. Uwagi ogólne	178
II. Pojęcie zarządu	180
III. Wykonywanie zarządu; ingerencja sądu	182
IV. Korzystanie z majątku wspólnego	187
§ 16. Odpowiedzialność małżonków za zobowiązania	188
I. Uwagi ogólne	188
II. Odpowiedzialność za długi w ustroju wspólności majątkowej	190
III. Odpowiedzialność za długi z okresu istnienia wspólności majątkowej po jej ustaniu	198
IV. Odpowiedzialność za długi niemające charakteru cywilnoprawnego	199
§ 17. Ustanie wspólności majątkowej i podział majątku wspólnego	200
I. Ustanie wspólności majątkowej	200
II. Ułamkowa wspólność majątku wspólnego małżonków po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej	201
III. Ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym	202
IV. Rozporządzanie udziałami w składnikach majątku wspólnego i w majątku wspólnym po ustaniu wspólności majątkowej	204
V. Podział majątku wspólnego	205
VI. Rozliczenie wydatków i nakładów dokonywanych z majątków małżonków	207
§ 18. Umowne ustroje majątkowe	209
I. Ustrój umowny – pojęcie, typy i zakres swobody wyboru	209
II. Pojęcie, charakter, zawarcie i treść umowy majątkowej małżeńskiej	210
III. Skuteczność umów majątkowych wobec osób trzecich	211
IV. Wspólność umowna rozszerzona	214
V. Wspólność umowna ograniczona	215

VI. Pełna rozdzielnosc umowna	216
VII. Rozdzielnosc umowna z wyrównaniem dorobków	217
§ 18a. Ustrój przymusowy	219
I. Pojęcie ustroju przymusowego	219
II. Powstanie ustroju przymusowego	220
III. Ustanie ustroju przymusowego	223
ROZDZIAŁ V. Ustanie małżeństwa	225
§ 19. Ogólna charakterystyka ustania małżeństwa	226
I. Przyczyny ustania małżeństwa	226
II. Uwagi ogólne o sądowym dochodzeniu ustania małżeństwa oraz ustalenia jego nieistnienia lub istnienia	227
§ 20. Ustalenie nieistnienia i istnienia małżeństwa	228
I. Ustalenie nieistnienia małżeństwa	228
II. Unieważnienie aktu małżeństwa	230
III. Ustalenie istnienia małżeństwa	231
§ 21. Unieważnienie małżeństwa	231
I. Pojęcie i przyczyny unieważnienia małżeństwa	231
II. Konwalidacja małżeństwa	232
III. Legitymacja czynna i bierna w procesie o unieważnienie małżeństwa	234
IV. Skutki unieważnienia małżeństwa	235
§ 22. Pojęcie rozwodu i przesłanki jego dopuszczalności	237
I. Pojęcie rozwodu i problem jego dopuszczalności	237
II. Proces rozwodowy	239
III. Zasada trwałości małżeństwa	240
IV. Uwagi ogólne o przesłankach dopuszczalności rozwodu	242
V. Przesłanka trwałego i zupełnego rozkładu pożycia małżeńskiego	242
VI. Przesłanka winy	244
VII. Przesłanka dobra wspólnych małoletnich dzieci	246
VIII. Przesłanka sprzeczności rozwodu z zasadami współżycia społecznego	247
§ 23. Zakres kognicji sądu rozwodowego; treść wyroku orzekającego rozwód	248
I. Model polskiego procesu rozwodowego	248
II. Orzeczenie o rozwiązaniu małżeństwa	249
III. Orzeczenie o winie	249
IV. Orzeczenie o władzy rodzicielskiej	250
V. Orzeczenie o obowiązku alimentacyjnym względem dzieci	253
VI. Orzeczenie o obowiązku alimentacyjnym względem małżonka	253
VII. Orzeczenie o wspólnym mieszkaniu małżonków	254
VIII. Orzeczenie o podziale majątku wspólnego	255
IX. Orzekanie o sprawach rodziny w toku procesu rozwodowego	256
X. Zasada integralności wyroku rozwodowego	256
XI. Zasada wyłączności postępowania rozwodowego	257
§ 24. Skutki rozwodu oraz oddalenie powództwa o rozwód	258
I. Skutki rozwodu	258
II. Ponowny proces o rozwód	259
§ 25. Śmierć małżonka i uznanie go za zmarłego	260
I. Śmierć małżonka	260
II. Uznanie małżonka za zmarłego	261

ROZDZIAŁ VI. Macierzyństwo i ojcostwo	263
§ 26. Pochodzenie dziecka; zasady ogólne	264
I. Uwagi ogólne	264
II. Alternatywne sposoby ustalenia ojcostwa	266
III. Zależność ustalenia ojcostwa od ustalenia macierzyństwa	267
IV. Zasada równouprawnienia dzieci bez względu na ich pochodzenie	268
V. Dochodzenie ustalenia macierzyństwa i ojcostwa	268
VI. Charakter i znaczenie prawne orzeczeń w sprawach o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka	271
VII. Osobisty charakter dochodzenia ustalenia macierzyństwa i ojcostwa	274
VIII. Dowody biologiczne	276
IX. Wspomagana medycznie prokreacja	279
§ 27. Macierzyństwo	280
I. Uwagi ogólne	280
II. Ustalenie macierzyństwa – przesłanki i sposoby	281
III. Ustalenie macierzyństwa w zwykłym trybie. Sporządzenie aktu urodzenia dziecka	282
IV. Ustalenie macierzyństwa w procesie. Wyrok ustalający macierzyństwo	283
V. Zaprzeczenie macierzyństwa; przesłanki i tryb postępowania	285
VI. Zagadnienia procesowe wspólne dla ustalenia i zaprzeczenia macierzyństwa	287
§ 28. Pochodzenie dziecka od męża matki	287
I. Domniemanie pochodzenia dziecka od męża matki	287
II. Przesłanki zaprzeczenia ojcostwa	289
III. Proces o zaprzeczenie ojcostwa	292
IV. Skutki zaprzeczenia ojcostwa	293
§ 29. Uznanie ojcostwa	294
I. Pojęcie uznania ojcostwa	294
II. Przesłanki uznania ojcostwa	296
III. Skutki prawne uznania ojcostwa	300
IV. Nieistniejące uznanie ojcostwa	301
V. Bezskuteczność uznania ojcostwa	306
VI. Skutki prawne ustalenia nieistnienia uznania ojcostwa i bezskuteczności uznania ojcostwa	307
§ 30. Sądowe ustalenie ojcostwa	308
I. Proces o ustalenie ojcostwa	308
II. Przesłanki sądowego ustalenia ojcostwa	309
III. Skutki ustalenia ojcostwa	311
§ 31. Przyniesienie	311
I. Pojęcie i funkcja społeczna przyniesienia	311
II. Przesłanki przyniesienia	312
III. Postępowanie preadopcyjne	319
IV. Postępowanie sądowe o przyniesienie	322
V. Skutki i rodzaje przyniesienia – uwagi ogólne	323
VI. Przyniesienie pełne	325
VII. Przyniesienie niepełne	328

VIII. Przysposobienie całkowite	329
IX. Przysposobienie zagraniczne	330
§ 32. Rozwiązanie przysposobienia	332
I. Ustanie przysposobienia	332
II. Proces o rozwiązanie przysposobienia	334
III. Przesłanki rozwiązania przysposobienia	335
IV. Skutki rozwiązania przysposobienia	337
ROZDZIAŁ VII. Władza rodzicielska	339
§ 33. Pojęcie władzy rodzicielskiej i jej powstanie	340
I. Pojęcie i ogólna charakterystyka władzy rodzicielskiej	340
II. Powstanie władzy rodzicielskiej	343
§ 34. Treść i wykonywanie władzy rodzicielskiej	345
I. Uwagi ogólne	345
II. Piecza nad osobą dziecka	345
III. Zarząd majątkiem dziecka	351
IV. Reprezentacja dziecka	353
V. Odpowiedzialność odszkodowawcza rodziców	354
VI. Wykonywanie władzy rodzicielskiej	354
VII. Współdziałanie z rodzicami sądu opiekuńczego i innych organów władzy publicznej	356
§ 35. Pozbawienie, zawieszenie, ograniczenie i inne modyfikacje władzy rodzicielskiej	358
I. Uwagi ogólne	358
II. Pozbawienie władzy rodzicielskiej	359
III. Zawieszenie władzy rodzicielskiej	360
IV. Ograniczenie władzy rodzicielskiej w wypadkach zagrożenia dobra dziecka	361
V. Ingerencja sądu rodzinnego w sferę władzy rodzicielskiej na podstawie ustawy z 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich	363
VI. Ograniczenie władzy rodzicielskiej jednego z rodziców ze względu na ich rozłączenie	364
VII. Inne modyfikacje władzy rodzicielskiej	367
VIII. Interwencja w postępowaniu karnym	367
§ 36. Ustanie władzy rodzicielskiej	367
I. Uwagi ogólne	367
II. Przyczyny ustania władzy rodzicielskiej	368
§ 37. Pozostałe stosunki między rodzicami a dziećmi	370
I. Uwagi ogólne	370
II. Obowiązek rodziców i dzieci wzajemnego wspierania się	370
III. Nazwisko dziecka	371
IV. Imię dziecka	378
V. Inne dane personalne dziecka	382
VI. Kontakty z dzieckiem	384
ROZDZIAŁ VIII. Obowiązek alimentacyjny	391
§ 38. Pojęcie i zakres obowiązku alimentacyjnego	391
I. Pojęcie obowiązku alimentacyjnego	391
II. Alimenty a inne źródła utrzymania	394

III. Swoiste cechy obowiązku alimentacyjnego i prawa do alimentów	395
IV. Przesłanki i zakres obowiązku alimentacyjnego	398
V. Postacie obowiązku alimentacyjnego	400
§ 39. Obowiązek alimentacyjny ze względu na jego źródło	402
I. Uwagi ogólne	402
II. Obowiązek alimentacyjny wynikający z pokrewieństwa	403
III. Obowiązek alimentacyjny rodziców względem nieusamodzielnionego dziecka	405
IV. Obowiązki alimentacyjne wynikające z przysposobienia	408
V. Obowiązki alimentacyjne po rozwiązaniu przysposobienia	409
VI. Obowiązek alimentacyjny między małżonkami	410
VII. Obowiązek alimentacyjny między małżonkami po rozwodzie, unieważnieniu małżeństwa i w czasie separacji orzeczonej przez sąd	411
VIII. Obowiązek alimentacyjny wynikający z powinowactwa	416
IX. Obowiązek alimentacyjny ojca pozamałżeńskiego dziecka względem jego matki	417
X. Obowiązek małżonków przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny .	418
§ 40. Realizacja obowiązku alimentacyjnego	419
I. Uwagi ogólne	419
II. Szczególna ochrona roszczeń alimentacyjnych	420
III. Przepisy szczególne odnoszące się do roszczeń alimentacyjnych względem ojca pozamałżeńskiego dziecka	422
IV. Umowy dotyczące obowiązku alimentacyjnego	423
V. Sądowe dochodzenie roszczeń alimentacyjnych	424
VI. Egzekucja świadczeń alimentacyjnych	427
VII. Pomoc publicznoprawna	429
VIII. Wygaśnięcie obowiązku alimentacyjnego oraz zmiana wysokości alimentów	432
IX. Regres; alimenty za okres przeszły	433
X. Przedawnienie roszczeń alimentacyjnych i roszczeń regresowych	436
ROZDZIAŁ IX. Opieka i kuratela	438
§ 41. Pojęcie i organizacja opieki	438
I. Pojęcie i charakter prawny opieki	438
II. Podstawowe zasady rządzące opieką	440
III. Organy opieki	442
§ 42. Ustanowienie opieki nad małoletnim i powołanie opiekuna	442
I. Ustanowienie opieki	442
II. Powołanie opiekuna	443
III. Objęcie opieki	446
§ 43. Treść i sprawowanie opieki nad małoletnim	446
I. Treść opieki	446
II. Sprawowanie opieki	448
III. Wynagrodzenie opiekuna; zwrot wydatków i nakładów	449
IV. Nadzór sądu opiekuńczego nad sprawowaniem opieki	450
§ 44. Ustanie opieki i wygaśnięcie funkcji opiekuna małoletniego	452
I. Ustanie opieki	452

II. Wygaśnięcie funkcji opiekuna	453
III. Skutki ustania opieki i wygaśnięcia funkcji opiekuna	454
§ 45. Opieka nad ubezwłasnowolnionym całkowicie	455
I. Uwagi ogólne	455
II. Stosowanie przepisów o opiece nad małoletnim	456
§ 46. Kuratela	457
I. Pojęcie kurateli i sposób jej uregulowania	457
II. Rodzaje kurateli	458
III. Instytucje zbliżone do kurateli	463
Skorowidz	465